

ТИЖНЕВИК РЕВІЄ НЕВДОМАДАКЕ: ТРИДЕНТ UKRAINIENNE

Число 46, рік видання II.

26 вересня 1926 р.

Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 26 вересня 1926 р.

Сенсаційною подією сьогоднішнього дня, подією першорядного політичного значіння є прийняття Лігою Націй, і то під аплодісменти переважаючої її більшости, Німеччини до свого складу. Факт, який зразу ж веде за собою цілу низку інших фактів, що їх нам треба розглядати з найбільшою увагою і з найбільшим інтересом.

Багатогодинна розмова Бріана з Штресманом, очевидно, відкриває нову еру в політичних відносинах західньої та центральної Європи. Мир у Європі запановує, а він веде й далі, бо за ним видніється вже пан-європейська згода та Союз, скерований до замирення цілої Європи, цеб-то і тої величезної її частини, що іменується зараз С. С. С. Р. Німеччина, що вагалася увесь час між двома силами, дивилася то на схід то на захід, нарешті рішуче повертається лицем до заходу.

Цілком зрозуміле те занепокоєння, яке почувается серед совітських політиків. Давно вже не маючи жадного підпертя з ідейних мотивів в Європі, СССР губить з цим фактом і можливість будь якого підпертя для своєї політики із мотивів чисто тактичних. Ціла Європа тепер об'єднана і ціла вона хоче миру на цілих своїх просторах.

Для нас ця туга Європи за миром та спокоєм мусить теж принести мир та спокій. Але який? Якими шляхами ми до нього дійдемо?

Два шляхи до того ведуть і обміркування їх ставиться тепер обставинами на порядок денний. Шлях перший — шлях знищення протиприродного режиму на сході Європи, шлях активної боротьби з войовничим червоним імперіялізмом, що марить і досі про роздмухування світової пожежі «і на горі всем буржуям», де тільки вбачає горючий матеріял, там скрізь підкладає головешки, чи то без жадних для себе успі-

хів, як в Англії, чи то зде-якими успіхами, як то в Китаї. За цей шлях, за можливість його здійснення говорить багато фактів, і треба думати, що за переведення його твердо стоятиме Англія, що найбільш зазнала від цього червоного імперіялізму і про можливості та підготовку цієї акції найбільше всього й говорить зараз занепокоєна совітська преса.

Але ж Європа хоче миру, прагне його і довго роздумуватиме над тим, чи не можна досягти його без крові, без війни, бо вона всього цього має досить.

Політика Франції, ослабленої великою війною і майже остаточно підірваної війною в Мароко, не вірить в цей шлях і весь час шукає шляху іншого. Дуже можливо, що ми на передодні нових конференцій, нових нарад, що матимуть своєю метою втягнення за всяку ціну до Ліги Націй і СССР, щоб там, в гурті замирених держав, «освоїти» цього дикого звіря, його приручити, лагідними словами обрізати йому кігті, а різними уступками притупити його зуби. Отже, на порядок дня стає питання про СССР. Чи війною та кров'ю, чи лагідними розмовами та уступками, а миру Європа досягнути мусить.

Ми не віримо у можливість, а тому й доцільність, цього другого шляху. Але не бачимо ще тої сили, яка зможе перевести в життя замирення, йдучи шляхом війни. Отже, будемо уважні, будьмо готові, бо вже «не за горами кари час».

В цьому числі «Тризуба» містимо ми статтю, якою зачеплено питання, що так болісно відчувалося на протязі багатьох років нашої новітньої історії.

Власне — питання не основне, питання не ідеологічного порядку, а цілком тактичне — що мусить опреділювати підстави нашої національної політики, — питання чи через самостійність до соборности, чи через соборність до самостійности.

Читальникам відома наша позиція в цьому питанні, що була вже обґрунтована в перших же числах «Тризуба», — а саме — спочатку виборення самостійности, а потім вже, як логічний наслідок зреалізування цього ідеалу, питання соборности земель українських.

На цьому ми стоїмо й зараз, тому і містимо цю статтю на сторінках нашого журналу.

Численні представники західно-українських земель до сеї пори це питання розглядають тільки з погляду інтересів свого краю і, конкретно кажучи, пропагують прилучення Галичини до УССР; і

такий шлях дальшого розвитку змагань України, вважають за відповідний дійсним стремлінням української нації в її боротьбі за визволення. Така думка часом одверто не цурається того, що це приведе до підбиття України під високу руку, сьогодні комуністичної, Москви.

Така сучасна «москвофільська» концепція чудесно була використана Москвою, що не жалувала ані зусиль, ані грошей, аби така агітація переводилася серед української еміграції, але останні події на Великій Україні показують, що шлях вибраний західне-українськими політиками не є правильний і відповідний не тільки будучині Україні, але й сьогоднішній ситуації.

Ми знаємо настрої і мас і навіть цілої вже групи укр. компартії, що недвозначно висловлювалися проти Москви і що мріють про відірвання України від Москви. Такі настрої просочуються навіть через офіційну большевицьку пресу. Недавні заколоти поміж членами правлячої на Україні компартії на ґрунті українського «шовінізму», поширена українізація, розбрат серед діячів на культурному полі і т. д. — все це неминуче і безперечно веде до одинокої мети — до відокремлення України від Москви. Тому то й гасло «геть з Москвою», там, на Україні набірав більшого значіння, ніж гасло «з нею». Більше того, разом з сепаратистичними настроями появляються думки про опору на Європу, що так само в большевицькій пресі пробивається в «іносказательній» формі.

Політика західне-українських «москвофілів» рахувала всеж не тільки на підтримку в Москві, але й на Україні. І хоч в Москві вони находять ще цю підтримку, але, на жаль собі, на Україні, не дивлячися на присутність там великої кількості прихильників такої ідеології; на Україні такої підтримки вже забракло, принаймні настільки, що нові гасла боротьби проти всього російського на Україні набрали вже більшої ваги і актуальности, ніж концепція де-яких західне-українських «москвофільських» кол.

Власне ці нові і актуальні гасла — відокремлення від Москви — доводять не тільки недоцільність й незначну політичну вартість наведеної концепції «москвофільства», але й перекреслюють її, може навіть для творців такої ідеології несподівано, виривають з під неї ґрунт і можливість дальшого її розвитку.

Інакше й бути не могло. Життьовою може бути лише та ідеологія, що не йде всупереч самому життю і його законам та потребам.

Ось тому, що сьогодні помітне сильне розходження між концепцією де-яких західне-українських політиків і тими дійсними настроями, що починають витворювати обставини окупації України під Москвою, — ми й вважаємо потрібним підняти питання примату самостійности, щоби, як не допомогти, то в кожному разі сприяти витворенню єдиної української політичної ідеології, що може і повинна привести до здійснення ідеалів поневоленої сьогодні і тут і там української нації.

З фактом повстання самостійної України щезнуть, як дим пред лицем вогня, всі наші «фільські» течії, бо всі орієнтації підуть шляхом на Київ.

САМОСТІЙНІСТЬ ЧИ СОВОРНІСТЬ.

(Фел'етон.)

Політична кон'юнктура східної Європи глядачеві, може трошки фантастові, нагадує давно минуле, знайоме. Літературна легенда Польська зв'язує майбутнє Польщі, як самостійної держави, з пророкуванням Вернигори, цього Кобзаря чи лірника з України, з Київщини. «Як нап'ються турецькі коні води з Горині, тоді встане знову Польща». Такий зміст цього пророкування. Химерне міркування, чудне паралелізування, а проте... з Горині коні турецької кавалерії за час світової війни воду таки пили. І на політичному обрії заявляються старі, давні знайомі, яких або хоронили, або таки й справді похоронили.

Сучасне «смутнє время» розпухлої Московії не пророкує нічого доброго для цієї держави, і більш ніж можливо, що на Сході Європи поруч з нею мають, як і в давню давнину, виступити ще й інші чинники.

Польща 1920 року в озружній боротьбі розбиває червоних і має вільну дорогу до Москви; Туреччина 1923 р. пробує цілій Європі диктувати умови... Ім'я України — забуте, витерте з пам'яті політиків Європи — знову щось починає їм говорити...

Колесо історії повертається і попадає знову в те положення, що було перед декількома віками. Але-ж чи це так? Чи в цьому старому не приходять нові зміни, нові ноти, нові кольори.? Хоч і по старому в Польщі шляхта «королем коверзує» і навіть убиває свого голову держави, але вже не керує вона державою самовладно. Нові верстви стають до керми, і перед демократичною Польшею відкриваються шляхи, які недоступні були Польщі 17 століття... І Москва не та. Замість свіжого, здорового свесею первістною некультурністю державного організму, міцного недиференційованістю свого суспільства, перед нами конає в анархії велика, передчасно постаріла держава. Який був безславний період «еллінства» за часів Івана Калити — такий же ганебний вік «еллінізму» за останніх Романових. І в ріжних кінцях колишньої «великої неподільної» брєнять слабкі це, але бдьорі та свіжі голоси розбурканих народів. І «од молдавана аж до фіна» все стремить відокремитись та зажити своїм життям. Отже на наших очах ще мусить викристалізуватися з цього всього те, що ще сповите туманом, зріє та кшталтується.

І Україна воскресла. І теж дивне пророкування цього воскресіння чується в словах поета: «Та не однаково мені, як Україну злії люде присплять, лукаві, і в огні її, окраденую, збудять...» Окрадена, голодна, скривавлена — проснулась і Україна. Якась невідома закономірність є в тому, що на Сході Європи знову з'являється давнє суспільство держав, складову частину котрого з неминучістю має творити Україна.

Але — яку ролю має відігравати вона, яке значіння матиме ця

роля — тяжко зараз вгадати. Ми ж власне, не знаємо, що ми зараз уявляємо собою, як нація; яка наша сила, який її діапазон. Ми були свідками великого бурління, великих проявів героїзму, великих падінь та зрад. А у віщо це всевил'ється?..

Знову, як колись, маємо ми жити з сусідами, даними нам всіми попередніми історичними подіями. Який шлях в боротьбі за наше існування державне ми виберемо? де приятелів шукатимемо? в кому з сусідів найстрашнішого ворога вбачатимемо? — Знову перед нами ті самі питання. Чи ж буде на них і така сама відповідь, як колись була? Та, власне, відповіді і не було якоїсь однієї, а різні бували відповіді й різними шляхами ходила наша політика. І коли-б історія нас вчила — багато ми мали-б скористати з досвіду минулих виків. З ким із сусідів і проти когс? Хто найстрашніший? Були часи, коли кращий політик землі нашої, великий галичанин гетьман Сагайдачний для блага народу українського, на Москву ходив, польську династію на московський престол садив і кровю українського кзакса Річ Посполиту Польську, в хвилину страшною для неї небезпеки, рятував... Були часи, коли — навпаки — у Москві спасіння від Польщі шукали і під царя московського піддавались, вважаючи московського «Господіна» кращим за польського «пана».

Тяжкими, тернистими шляхами прямувала Україна до своєї незалежності та соборності земель своїх. Ні з Польшею ні з Москвою нічого не досягнувши, ми й до Туреччини нещасливо за допомогою зверталися.

Доборолась Україна тоді до «Руїни» під гаслами незалежності та соборності. Не було у нашої нації єдиної думки, єдиної волі а через те й єдиної орієнтації, і Лівобережжя нищило Правобережжя во ім'я однієї тільки «соборності», відмовившись від «самостійності», якою керувалося Правобережжя. Треба було генія Мазепи, щоб ідею «самостійності», до якої доріс вже Хмельницький, поставити як головну мету національної політики. Треба було й міжнародніх умов інших, щоб можна було плекати орієнтації не тільки на своїх ближчих сусідів. Але було вже запізно, і роки 1654, 1709 та 1876 — це власне сумні етапи нашого національного життя, що пішло шляхом тільки «соборності», шляхом орієнтації на Москву...

Геній Шевченка, зупиняючись над давніми подіями, над нашим минулим, зі страшною, неблаганною жорстокістю засудив на вічні муки душу нещасної дівчини, що не свідомо ухвалила орієнтацію Хмельницького, перейшовши йому, з відрами вповні, шлях,

А того й не знала,
що він їхав в Переяслав
Москві присягати...

Слова, звернені до поляка — «Подай же руку козакові і серце чистее подай» і заклик до відновлення тихого раю може найвними показуться тільки тим, хто не знає чи не розуміє тої надзвичайної об'єктивності, з якою поет обмірковував всі шляхи української політики і в «Іржавцю» апробував залежність навіть від Криму, аби тільки не

від: Москви... І з яким призирством чи сарказмом каже поет сучасним йому полонофобам:

А чванитесь, що ми Польщу
колись завалили...
Правда ваша: Польща впала,
та й вас роздавила...

або туркофобам:

Може чванитесь, що братство
віру заступило?
Що Синопом, Трапезунтом
галушки варило?
Правда ваша: наїдались,
а вам тепер вадить.
І на Січі мудрий Німець
Картопельку садить...

Не така ще дужа Туреччина в цю хвилю, щоб її зараз в обрій нашої політики залучати, плани нам на тому будувати, але... погляньмо, як настирливо вимагала вона участі, хоч би й совітської, але все ж України, на різних конференціях, де доля Чорного моря вирішувалася, і як бучно святкувала вона згоду з Совітською Україною...

А з Москвою та Польшею нам уже за ці бурхливі п'ять років прийшлося багато пережити.

І чудна річ. Знову ті ж давні гасла — «Самостійність» та «Соборність», і знову ті самі помилки. Страшний максималізм, дозволений хіба тільки тому, хто справді нічого не має і через те нічого не загубить. «Голий, мовляв, розбою, а мокрий дощу не боїться».

Без жадного спілняка, без жадної охоти з кимсь із сусідів йти на уступки, уряд Директорії веде війну на три фронти: з білою Москвою, червоною Москвою та Польшею, нічого не маючи в той же час, проти війни й з Румунією. За Москвою — традиція державна, традиція військова, вся військова промисловість. За Польшею ціла Антанта і традиція державности в Галичині. А у нас? Рішучість політиків, що швидче пасує військовим, і обачність військових, що пасувала-б краще політикам.

Ні один народ на протязі останнього 19 століття не виборив собі незалежности, коли за ним не стояла чиясь стороння військова сила. Ми ж не вміли використати жадної сили.

Ні один народ, що визволився, не дістав цієї чужої допомоги дурно, а ми найменший крок наших політиків до порозуміння ганебним словом «продажу» плямували.

І знову Руїна, як наслідок боротьби за незалежність та соборність Доля не судила нам того, чого ніхто ніколи не мав і до чого інші народи йшли мало не віками.. Згадаймо відродження Німеччини, Італії, Сербії, Румунії. Яка це тяжка путь, путь уступок, образ. Та-ж батьківщина Гарібальді і досі під Францією. І нікому з народів не випало досягнути і незалежности і соборности вразу в одну хвилину, а всім приходило-

ся вибрати покручений, тернистий шлях до цього ідеалу кожної нації...

Так, Руїна! І зовні, в державному масштабі, і в середині, у нашому суспільстві. І знову Лівобережжя, тільки вже не Дніпра, а Збруча — воює проти Правобережжя і навпаки.

Коли злука Галичини з Великою Україною була справді результатом «непохитного наміру» обох наших земель, як то говорилося в договорі, підписаному 1 грудня 1918 року у Хвастові, а не ганебним фарсом, то існування двох урядів, що вели окрему політику і увіходили в згоду з іншими чинниками, скеровану проти політики одного з урядів — було, коли не зрадою нації, то маскімумом безумія. Один — єдиний уряд — міг вирішувати тактичне поступовання. Один — єдиний уряд — міг, з тактичних причин, віддати й половину земель свого народу, хоч би й на довший час, з тим щоб мати в цю хвилю тільки один, а не два чи три фронти і щоб тим зберегти свою державність. І історія нам дає силу подібних зразків. З цієї точки погляду немає «зради», немає «продажу», а є тільки нещастя — велике, чи може навіть просто страшне. Уряд суцільної нації, не відмовляючись від ідеї соборності земель своєї нації, щоб зберегти державну самостійність свого народу, може і має право, згідно всім законам моральної відповідальності, робити такі експерименти над тілом своєї держави. На ньому лежить одному відповідальність, і в тому його і честь, і в тому його й нещастя.

Полковник Богун, під Берестечком, щоб зберегти регулярне війсьсько від погрсму, вивів його, пробиваючись через своїх, через деморалізовані іррегулярні маси повстанців. Цим, і тільки цим, було забезпечено Білоцерківську умову з Польщею. Щоб зберегти свою армію і Бельгійський і Румунський і Сербський уряди кидали цілу свою територію коли того вимагали обставини. Це тоді, коли нація, чи держава, має один центр, один відповідальний перед нею уряд. Але коли нація терпить, дозволяє, щоб у такі хвилини в ній було два центри, два уряди і так ще, що один з них зводить працю другого на нівець, і коли інтереси цілого чи більшості нехтуються во ім'я інтересів частини, то в таких умовах, дійсно, або один з цих урядів — гурт зрадників, честолюбивих авантюристів, або те, що думало, що називало себе єдиною нацією — такою нацією не є.

Зараз, на руїнах нашої недовготривалої державності, і під окупацією перебуваючи, і томлючись по чужих землях, українське громадянство, інтелігенція нашої нації — мусить над цим усим думати та міркувати і свій присуд недавньому минулому таки дати. Чи справді вже так нам непотрібна та самостійна Україна, як то думає п. Панейко — душа умови галицького уряду з Денікіним 7 листопаду 1919 року, коли вона буде при своїй народженню, без Галичини? І чи із за долі Галичини в цю хвилину мусить український народ відмовитись від ідеї самостійності і захоплюватись ідеєю соборної тюрми в «Євразійській імперії» разом з п. Панейком?

Наше громадянство, Соборної України інтелігенція, мусить вже раз вирішити це тактичне питання: що вперед, чи незалежність, хоч би й без соборності, чи соборність, хоч би й без незалежності.

А коли це питання буде вирішене, тоді буде ясна тактика й сьогоднішнього дня. Буде ясно і те, з ким із сусідів йти сьогодні разом і проти котрого в першу чергу, щоб дійти до найбільшого в житті народу — до незалежності. І тоді ясно буде нам самим: чи ми нація, чи так тільки — або «Варшавське сміття», або «грязь Москви», і здібні тільки «сусідам бути гноєм, тяглом у поїздах їх бистроїздах».

Чикал — Бей.

КІНЕЦЬ ДЕМАГОГІЇ.

Демагогією називаємо таку політичну тактику, яка не числиться з реальними обставинами і манить маси нездійсними надіями і обіцянками. Буває, що демагог сам вірить в свою проповідь, тоді називаємо його утспистом. Ще гірший гатунок демагогів, які самі не вірять в те, що проповідують: вони дурять людей, аби тільки вибратися на верх і захопити в свої руки владу, а потім уже скидають з себе овечу шкуру і показують вовчі зуби. Демагогічна політика тяжко мститься на самих демагогах; а ще гірше на одурених. Це про демагогів є влучна українська приказка: «брехнею весь світ пройдеш, та назад не вернешся».

Саме тепер цю добу покути за демагогічні гріхи переживає російська комуністична партія. Ця партія йшла до влади, не перебіраючи засобів. Вона викликала в масах найгірші інстинкти, не соромилася найогиднішої брехні і таки добилася свого. Темні люде на хвилину повірили демагогам і опинилися в неволі. Вплив цієї московсько-большевицької демагогії позначився і на Україні. І тут знаходила для себе ґрунт большевицька демагогія про «буржуазну» Центральну Раду та Директорію. Були й тут ті елементи, які вірили, що Москва «розсудить нас».

І Москва дійсно «розсудила». Давно колись один московський боярин, князь Хворостинін, про поведінку «московських людей» склав навіть вірші

«Московські люди с'ють землю рожью,
А живуть все ложью».

Москві був потрібен хліб з України, а тому, для зручності грабування, були організовані «комітети неможлих селян», які ще й досі існують на Україні, для боротьби з «глитаями», хоч у Московщині відповідні комітети (комбеди) скасовано ще в 1919 році. Але навіть большевикам стало нарешті ясно, що ця політика до добра не доведе. Крок за кроком почали вони зменшувати права «комизанів», переводити їх на «хозяйственный расчет». В інтересах фіску мусіли вони де-що попустити «глитаям», бо без куркулів-глитаїв, які платять податки, совітська скарбниця була б порожня.

Хто пам'ятає часи большевицької демагогії на Україні в роках 1919-1920, той знає, що тоді комуністи зробили були з «бідноти» яко-

гось фетиша, котрому поклонялися. Рівність є бідності — це була така комуністична програма.

Автор цих рядків чував не раз, як комуністичний агитатор «просвічав» людей такими заявами: «скоро, товарищі, будемо всі бідні, потому советська власть за бідність». Хазяї розходилися, похитуючи головами: «ось, мовляв, дожилися».

Але, оскільки сільська голота була потрібна комуністам політично, як підпора в час небезпеки, то, з другого боку, вона дуже незручна для большевицької влади економічно. Вони не платять податків, землі, яку дістали по праву революції, самі не орють, а віддають в аренду, «глитаям». Але претензії мають величезні.

Ідеальною владою для них була б така, яка не бере податків. Вони були задоволені большевиками, доки ті провадили політику Пугачова. Омелян Пугачов, донський козак, який видавав себе за царя Петра III, в своєму указі до народу з року 1774 писав:

«Ми атеческім нашім мілосердієм і попеченієм жалуюм всех верно-подданих нашіх, кої помнят долг свсєй к нам присягі, вольностію, без всякаго требованія в казну подушних і прочіх податей і рекрутов набору, коїмі казна сама собою довольствоваться может».

Дійсно, на початку большевицької влади «казна сама собою довольствовалась», аж поки не дійшло до рахування грошей на триліони. Але не всь котові масниця...

Той піст, який заводять комуністи під видом «режиму економії», ударив найтяжче по комнезамах. Від «казни» їм нічого сподіватися. «Казна», устами всесоюзного старости Калініна, заявляє: «ні копійки більше». Мало того: кожного «комизана» аб «беднейшого», який насмілиться скаржитись на тяжке життя, на несправедливість, большевицькі демагоги звивають контрреволюціонером.

Недавно в «Крестьянській Газеті» була опублікована переписка між Калініним та селянином Володимиром Я. з Доброї Криниці, Одеської губ. Володимир Я. демобілізований солдат червоної армії. Він, очевидно, наслухався проповіді на ту тему, що «казна сама собою довольствоваться может» і тому в листі до Калініна заявляє:

«Мені треба жити, мені потрібні засоби для існування, а я їх не маю»: Він побачив, що «влада робітників і селян» — це байка для малих дітей і тому пише:

«Освічені люде взяли в свої руки владу, а ті селяне, як були десятки сотні й тисячі років темні й неосвічені, такими й zostались».

Володимир Я. перебуває в такій скруті матеріальній і так морально пригнічений, що вважає для себе єдиним виходом із біди — самогубство. Він з докором заявляє Калініну, що всі лідери компартії та й він сам, Калінін, одержують великі гроші від «казни», а ті, що «страдали» і «кров пролівали» і надалі живуть у страшній біді та нужді. На лист селянина з Доброї Криниці відгукнулося тисячі інших з усіх кінців СССР. Ось приміром селянин з Далекого Сходу пише Калініну:

«Я був партизаном, але що мені дала ралянська влада за це? Не лічать, не беруть на службу, бо нездатний до праці; про нас забули, нікому ми не потрібні, а податки плати».

Як же виплутується «староста» Калінін перед цими селянськими скаргами? Що він їм обіцяє? Нічого. Калінін на запитання незаможних селян, які аж тепер розкумекали, що й куди, які з жалем добиваються відповіді, — «що дала радянська влада бідності», — відписує:

«Покищо дала дуже небагато, навіть нікчемно мало... У нас, дійсно, з сотні або з тисячі бідности один тільки попадає у вищу школу. Звичайно, неграмотна в величезній більшості біднота... Бідняк, як мучився, так і мучиться досі... Порятунком буде тільки соціалізм, коли людина матиме право на потрібні йому матеріальні добра».

Отже, замість прозаїчної синиці, Калінін обіцяє журавля в небі. «Єдина в світі соціалістична держава», без соціалізму. Камнезами мусять ждати коли ж нарешті прийде соціалізм, а тим часом пухнуть з голоду. Оборона Калініна «соціалізмом» дуже незручна. Якийсь селянин Михайлів у своєму листі просто ставить вимогу:

«Про бідняків треба подумати енергійніше, не втішаючи соціалізмом, бо де нього ж треба жити», («Известия» 28 серпня 1926 р.).

Оттак обступили комнезами Калініна, а він має в кешені проти їхніх закидів єдиний аргумент: «ви контрреволюціонери. Ждіть соціалізму».

Які ж перспективи соціалізму в радянських республіках? Сам Калінін, у тім же листі, до невгомних селян, малює дуже незавидну картину. Як відомо, європейська теорія соціалізму виводить його неминучість з розвитку продукційних сил, з розвитку промисловости, яка чим далі, то більше опановує силами природи, нагромаджує багатства. Соціалізм, по теорії Маркса, має прийти не через бідність, а через багатство, через буйний розвиток виробництва.

Те, що ми бачимо в «соціалістичній державі», стоїть дуже далеко від соціалізму. Промисловість, зруйнована большевицькою політикою, не може задовольнити потреб споживачів. Сільське господарство, як рівняти з передвоєнним станом, занепало. Земельна реформа не може задовольнити селянства, яке розмножується. В городах панує безробіття. Але даймо слово самому Калініну:

«У нас біля мільйона наявних, до певної міри почислених безробітних. Армія безробітних наповнюється з перелюдненого села, де зайвої робочої сили, як кажуть деякі статистики, нараховується до 15 мільйонів чол.» («Известия» 28 серпня 1926 р.).

Отже, доводиться ждати, поки п. Калінін заведе соціалізм. А тим часом він дає «добру пораду» селянинові Володимирові Я. з Доброї Криниці, який не може прогудувати своїй маленькій дочки 4-х років. Калінін доказує, що не треба женитись, аж поки не придбаєш стільки майна, що ним можна забезпечити себе й свою родину.

Це так утяв! Учора говорилося про бідність, як чесноту, а сьогодні вже біднякові й женитись не можна. Чи не завести знову монастирі, щоб люде не женилися і не плодилися так, що аж «комунізм» п. Калініна тріщить?

Демагогії приходить кінець. Демагоги не мають в запасі обіцянок, окрім комунізму, в який вони вже самі не вірять. Вся біда в тім, що ці демагоги спутали залізними кайданми економіку величезної

багатої країни. Щоб зменшити безробіття, потрібно відбудувати промисловість, треба раціоналізувати сільське господарство, нарешті треба організувати переселення. Але на все це потрібні гроші, яких у большевиків немає. Отже, доводиться проповідувати «безбраччє». Англійський філософ Хома Гоббс, будши великим прихильником сильної державної влади, доводив, що державній владі треба коритися у всьому. Лише в однім випадку влада заслуговує того, щоб її скинути: це, коли вона вимагає від громадян цієї держави, щоб вони самі собі смерть заподіяли.

Калінін дійшов до цієї точки. Він вимагає, щоб 15 мільйонів «зайвого населення» не женилися; бо де ж вони прирбають майна, коли вони безробітні?

Думаємо, що проповідникам фізичного самознищення зроблять кінець ті самі мільйони, яких вони одурили і кинули в безодню злиднів.

Г. Шугай.

З МІЖНАРОДНЬОГО ЖИТТЯ.

Італійські гасла та практика на Середземному та Чорному морях.

Весною цього року італійський диктатор, подорожуючи до Африки, виголосив у Триполі чергову промову, в якій, між иншим, закинув про те, що Середземне море колись належало до Риму і знову належатиме йому. В який спосіб це може статись, Мусоліні не вказав, і тому мало хто звернув увагу на ці його слова. Бо ж справді, досить глянути на мапу південної Європи, щоб кваліфікувати таку заяву, як чисту фантазію палкого італійського красномовства. Середземне море замкнуто на три англійських ключі, а то: в Гібралтарі — на заході, в Суеці — на сході та у Мальті, — щоб міцніше було — по середині. Од Марселю через Корсику до Алжиру та Тунісу міцно усталено биті французські шляхи, а на сході переплітаються між собою перехресні дороги: турецька, грецька, югослов'янська то-що. Де вже тут говорити про італійське панування, чи наріть яку-будь перевагу на Середземному морі.

А в тім, італійськиї «Дисе» щось побачив у млистій далені майбутнього, чи можливо йому здалося, що він там де-що вгледів. По європейських берегах Середземного моря, од Цеути аж до Александреті, є багато непевних пунктів, де ще не встановлено рівноваги європейських інтересів, є багато питань, що можуть спричинитись до тяжких суперечок, стати зародками небезпечних конфліктів. А коли до Середземного моря додати й Чорне з Озовським, бо ж ці два моря лише одна велика затока Середземного, то низка небезпечних пунктів та питань стає дуже довгою й вибагливою. А до того ця низка має на собі не тільки забарвлення політичного порядку, а, що особливо небезпечно, — на ній яскраво відбивається ціла райдуга ріжнорамітних економічних зазіхань, бо з Чорного моря до Середземного і далі пливли до війни, пливтимуть і в майбутньому: хліб, вугіль, залізна руда, нафта то-що.

Усі європейські країни потребують згаданих річей, а Італія особливо, бо на Апенинському півострові та в її небагатих африканських колоніях усього цього або дуже мало, або зовсім немає. Звичайно, мрія італійського диктатора про «Римське Море» — ораторське прибільшення, але за ним можна запримітити цілком реальні пошукування способів, що ними можна було б забезпечити за Італією необхідні для неї умови постачання хліба та сировини, а також і просторів для колонізації, бо Італія — країна аграрного перенаселення і не може вмістити на своїх метропольній та колоніяльній територіях що-річного приросту італійських громадян.

Яких будь-яких планових ліній італійської політики, що-до цього, наче б то ще не виявлено і, можливо, у Мусоліні точного плану й не має. Така, як здається, манера його політичної чинності. Кинути широкому світові фантастичне максимальне гасло, а потім працювати тихо й непомітно над дрібними реальними придбаннями. Чи ведуть ті придбання в напрямі гасла, чи ні, — інша річ, але придбання зостається придбанням. Так у площині внутрішньої політики «duce» проголосив, що фашизм одчиняє собою нову еру в європейській історії, що фашистські ідеї на двісті літ будуть для Європи тим, чим до фашизму були для неї ідеї великої французької революції. А на практиці, потоптавшись де-який час коло різного роду спроб змодифікувати парламентсько-демократичний режим Італії, він закінчує крутим поворотом до так званої системи представництва верств та інтересів, що була така поширена в Європі та минула, розтанувши в процесі демократизації парламентських установ. Те саме і в площині економічних реформ. Максимальні гасла звелися до дуже реальних заходів усталення валюти, економизації споживи та сировини, підвищення продукції, то-що, — одно слово до всього того, що зараз робиться, як цілком буденна річ, по цілій не фашистській, а демократичній Європі. Ця риса — сполучати великі слова і малі діла — властива не тільки Мусоліні, але й цілому італійському народові; «duce» тільки дуже влучно використовує її, як метод своєї державної праці, з одного боку, а з другого — як метод закріплення свого авторитету. В Італії це подобається, за кордоном — привикли, справам це не шкодить.

«Римське Море», в сучасному його вигляді, зводиться таким чином до пошукування приятельських союзів, сфер впливу та, почасти, підготовчої чинності на теренах можливих конфліктів або безперечних видатних політичних полій у близькому чи дальшому майбутньому, — наприклад, на Чорному морі. Перші спроби італійського диктатора — усталити де-які сфери впливів негайно, голим авторитетом сили й зброї — збанкрутували у відомих конфліктах з Грецією та Туреччиною, де він наштохнувся на могутню відпорну силу європейських різноманітних інтересів. Сумну долю мали також і фашистські ефектовні заяви про «соборність» Італії, себ-то натяки на приєднання до Італії Корсики, Ніци, Савої та італійських кантонів Швейцарії. Франція просто не звернула на те жадної уваги, наче б то зовсім не про неї мова, а в Швейцарії бурхливо запротестували як раз італійські кантони її.

Тому, на зміну палкої негайности, прийшла повільна черга угод та договорів. -

На північному сході од італійських кордонів Мусоліні застав уже готове політичне угруповання, — Малу Антанту, що грала поважну роль в середній Європі. Впливи цього угруповання наче б то заважали йому, а з провідною державою його Чехословаччиною, приятельська близість якось не налагоджувалося, не налагодилася ще й зараз, хоч дипломатичні відносини були і zostались коректними. Замість того, років з два тому, Європа була свідком якихось не цілком ясних пересправ Італійського диктатора з Австрією та Угорщиною. З останньою контакт міг би стати фактом, але на дорозі контакту з Австрією стояла залежність цієї держави од Ліги Націй та змагання її неселення приєднатись до рідної йому національно Німеччини, що дало б своїм наслідком небезпечне для Італії наближення майбутньої політичної сили Німеччини до самого італійського кордону. Тому італійські стремління в цьому напрямі наче б то пригасли. У дальшому — несподівана приятельська згода та повне залагодження кордонних непорозумінь з Югославією захитали Малою Антантою та не порушили її; зсталась вона поки непорушеною і після італо-румунського договору, що складений був у супроводі залагодженої справи румунського всенного боргу та італійської позички Румунії. Єдиним реальним і важливим придбанням на сході за цей час було закріплення італійського впливу в Албанії, до чого спричинилися в значній мірі старі звязки албанської інтелігенції з Італією, де вона, ще за турецьких часів, знаходила собі освіту, а часто й політичний, сприятливий для неї захист.

На заході — італійський диктатор склав у серпні ц. р. гарантійний пакт з диктатором іспанським, який усі три роки своєї диктаторської чинности, в міру своїх сил та здібностей, іде в сліди Мусоліні. Пакт цей, складений по зразку Локарнського пакту, здається таким нормальним і таким буденним, але він викликав значне занепокоєння серед певних впливових політичних кол Європи.

Англійська преса майже однодушно прийшла до висновку, що пакт двох середземних диктаторів спрямований вістрям безпосереднє на Францію, що це союз двох латинських держав-сестер, бідних колоніями та впливами, проти третьої сестри, багатой і тим і другим уже здавна та тепер трохи послабленої воєним виснаженням та фінансовою тяжкою кризою. Французька преса відповідає, що італо-іспанська згода має на оці як раз Англію, найбагатшу названими речами державу. Було чути й такі думки, що цей пакт — перший підготовчий крок до майбутньої організації панлатинської унії, складеної з Італії, Франції Іспанії, Португалії й Румунії в Європі та з латинських республік південної і центральної Америки. Зараз ще тяжко сказати, яка з зазначених думок відповідає дійсності. Не виключено, що кожна з них має де-що за собою. З одного боку, палатинська унія — це мрія цілком у характері Мусоліні, — з другого — де-які з дипломатичних виступів іспанського диктатора (Танжер, Ліга Націй, — про що в іншому місці) наче б то говорять за те, що італо-іспанський пакт спрямовано одразу і проти Франції і проти Англії. Але ці виступи іспанського колеги

Мусоліні, один за одним кінчаються поразками, а до того в Іспанії настала знепагла ще й внутрішня криза диктаторського режиму, що, звичайно, не сприяє виясненню, а тільки затемнює становище.

Так стоїть справа Італії на Середземному морі. Багато розпочато і нічого не доведено до кінця, навіть не вияснено. Не видно плану, але видно головну лінію стремлень італійського диктатора, що його у цій справі, безперечно, підтримує велика більшість італійського народу. До війни Італія стояла в другому, ряді великих держав; тепер, коли де-кого з цих держав не стало вона перейшла до ряду першого і всемірно дбає про те, щоб і надалі там твердо залишитись. Звідси певна нервовність, іноді несподіваність її міжнародної політики; звідси й часом перебільшені зазіхання, особливо в сучасний момент, коли до ареопагу великих держав знову вступає Німеччина. Близька майбутність все це урівноважить і вияснить; означиться відносна міжнародня сила Італії та те її «місце під сонцем», яке їй припадає по праву. Що ж до «Римського моря» та «соборности», то це мабуть і надалі зостанеться тим, чим воно в дійсності є і зараз, а саме, — прикрасою святочних промов.

Ми, українці, не маємо спеціальних інтересів у Середземному морі, і ці справи нас цікавлять лише остільки, оскільки це море являється і для нас економічним шляхом до океану. Який буде остаточний розподіл сил та впливів на Середземному морі, нас мало обходить, а те тим більше, що мабуть цей розподіл зостанеться приблизно тим, яким він був до війни, яким є фактично й зараз. Цей розподіл не можна було вважати шкідливим для українських інтересів, не буде він шкідливим і в майбутньому.

Цілком инакше стоїть справа що-до італійських стремлень на Чорноморське побережжя. Доки партія фашистів не була ще урядовою, вона ставилася з великою симпатією до української боротьби за незалежність і навіть на одному із своїх конгресів прийняла резолюцію про визнання України, як держави. Але часи змінилися, фашистський вождь став італійським дусе, й по його-знаку Італія однок з перших визнала СССР, одною з перших склала з більшовиками низку економічних договорів, дістала низку концесій та привилеїв на українському побережжі Чорного моря та в близьких до України місцевостях. Усі ці акти робили на сторонніх людей вражіння систематичних підготовчих операцій по заволідінню головними нервами економічних інтересів на Чорноморському побережжю; не обійшлося знову ж і без споминів про те, що Чорне море колись то також належало до Риму. Через голову України закладалися підстави для економічного висискування українського народу та української території, у відсутності хазяїна вівся торг за його хату та його обійстя, купувалося його збіжжя. Не одна тільки Італія так поводитися, — поводитися так майже всі інші більші чи менші держави, але італійський диктатор виявив у цій справі не аби яку активність і запобігливість.

Зараз не час підводити рахунок італійським, так би мовити, придбанням на Чорноморському побережжю. Ціна цим придбанням падає все нижче і нижче, бо, здається, зараз уже всі держави світу перестали

захоплюватись так званими можливостями внутрішнього ринку СРСР. Але легковажити все це також не доводиться. По-перше, в італійських економічних зносинах з Україною, складених у Москві, є і здорове зерно, і нам не слід буде одкидати все тільки тому, що до цього приклали своїх рук наші ненависні окупанти. Італія завжди мала свою певну частку в торговельному балансі України: вона не має своєї вугілля та руди, вона готувала завжди свої ліпші макарони з української пшениці, а італійські параходи, в свою чергу, також не порожніми приходили до українських портів. По-друге, немає сумніву в тому, що в слушний для неї час, Італія представить нам рахунок своїх численних придбань та своїх договорних аспірацій, спираючися на закон так званого континюїтету. Право, на цей раз за нами: час окупантської влади, згідно міжнародньому звичаю виключається з континюїтету, — та в міжнародніх відносинах крім права, існує ще так зване реальне відношення сил, яке може і невнашу користь випасти. Але всяка сирота має своє щастя. Наше сирітське щастя щс-до цього полягає в тому, що на Україну аспірує та має там свої придбання не одна Італія, а мабуть ціла Європа.

Observer.

ЛИСТ З ЛІВОБЕРЕЖЖЯ.

Затих наш Сонгород, так, що й не пізнати. Замість колишніх п'ятьох середніх шкіл, тепер існують якісь недогризки. Після того, як нас переведено «за штат», не стало в нашій місті і лікарні. Тай нащо ж вона? Адже ж совітський громадянин, як-що вмере, то й так вмере, а як видужає, то й так видужає. Так і живемо без больниці. Інтелігенція колишня, почати парозбігалася по всіх усюдах, інші ж опростилися, попереходили до інших занять. Одні шевцюють, другі кравцюють, треті хліб та бублики печуть. На цьому ґрунті часто доходить до мезальянсів: женяться заможні хлопці «з простих» з панночками, колись «благородними». Результати не погані. Місто й село стогне від податків. Податки й не такі великі, але бідність не дозволяє людям платити. Заробітків дасть Біг.

Ви питаєте за нову буржуазію. Розуміється вона ще довго не буде українська, і це зразуміло. Всі нитки економічного життя тримає в своїх руках компартія, чужа українському народові. Багато де чого можна зробити тут на підстав і персональних звязків, а вони є у меншостей, тільки не у нас. Село наше не потерпіло від голоду так, як південна степова Україна. Тому у нас дуже помітне перенаселення і малоземелля. Тісна людям земля, нікуди подітись. Міркують про переселення. На південь і на Кубань не пускають, пропонують на Сибір. А без грошей куди поїдеш? Раньше за царя діставали позики, а тепер з цим дуже суцужно. Багато сільських хлопців мріють про Америку, про Францію, бо чули, що там нестача на робочих. Перед війною з нашого району ходили заробітчани в Таврію, а тепер цих заробітків нема. Де-хто поткнувся в город, так там своїх безробітних тисячі. На цьому, треба признати, старається грати реакція. Агітують за старий режим, коли були пани, в яких можна було заробити. І така агітація має успіх між тими самими незможниками, які не так давно вірили, що їх компартія визволить із бід. Взагалі наше життя дуже фантастичне, як по змісту, так і по ідеології. Нема, на жаль, Коцюбинського, а то б він нову «Фата Морґана» написав з життя сільської гололи. Мені уявляється, що наші незможники підуть за якою хочете програмою, аби їм дали їсти. Компартія від них відвернулася. Вже минулися часи, коли

на селі панували «босьявки». Тепер після виборів до рад городських і сільських вже чути голос раніше придувлених шарів. Мені ці спроби комуністів «оживити» ради дуже нагадають те, як колись цариця Катерина хотіла законодавствовувати з допомогою виборних із народу і що з того вийшло. Надії тих наших земляків за кордоном, які сподіваються, що компартія потроху дереродиться на демократичну, не мають підстав. Триста років ждали, що самодержавний режим переродиться і заведе парламентаризм, а що вийшло? Петербургі терпів навіть критику на місцях, у земствах, але на горі завжди був кулак на поготові, який ясно казав: «у нас слава Богу немає конституції». Так і комуністична партія. Можете собі критикувати вчинки тих чи інших дрібних комуністів, «стрілочників» радянського устрою, але, коли хто посміє заікнутися про диктатуру, то зразу ж почує грізне «не руш». Мені здається, що без енергійного «струсу», вроді війни, компартія ще знайде сили протриматися. Не забувайте одного дуже важного факту. Протягом кількорічного панування большевиків утворився новий бюрократичний апарат, який по природі своїй консервативний. Кожен із цих високих-службовців «ответственных работников» думає собі, чи вигідна йому буде переміна влади. А може прийде замість комуністів така влада, яка буде «спеців» вішати? А що думають тисячі бідніших «бюрократів», які за большевизму тільки і могли зробити кар'єру? Ось чому в багатьох справах комуністична партія може покладатися більше на цих безпартійних бюрократів, ніж на своїх членів, які утворюють всякі дискусії та опозиції.

Інтересується ви нашим економічним відродженням. Це справа дуже складна. В основі лежить селянське господарство. Селянин і продавець-виробник сировини і споживач фабричних виробів, але селянське господарство перебуває в трудному становищі. Селянин хотів би розвивати своє господарство машинним способом, але продаючи свій хліб дешево він не може купити машин, яких, до речі, дуже мало.

Багато говориться й пишеться у нас про індустріалізацію, зокрема про «Дніпрострой». Мені довелось цього літа побувати на порогах. Роботи ніякої нема. Чужий капітал не йде, а у самих для цього грошей мало. Я тут бачу ще иншу важну причину. Москва дбає про свій «центр», а тому буде електростанції у себе в РСФСР, а не на Україні.

Я учителью, як і раніше. Доводилося чимало ходити, бо дістати лекції в одній школі не було змоги. Так я мусів працювати в двох школах. Тепер мушу ходити на збори по перепідготовці учительства. Певно за кордоном не чути такої новини. Правда, і тут це явище не по всіх же округах переводиться, але наша округа видно хоче показати начальству, що праця учителів іде на всі 100 відс. (це у нас модне слово — 100 відс. Лікарі, жартуючи, а іноді насправжки кажуть «вмер на 100 відс.»)

Мушу зазначити оден цікавий факт у нашій Сонгороді: це зріст релігійности. В нашій районі перемогла реакційна, т. зв. слав'янська церква. Дуже торжественно почали у нас правити попи і все по старому, по церковно-слов'янському. Проти української автокефальної церкви ведеться широка агітація. Тихоновці називають автокефалістів «самосвятами» і «стригунами». Нічого й казати про живу церкву, яку піддержує компартія. Головну роллю в релігійній боротьбі у нас грають баби. Дуже бідові, до пари кожна жінці Солопій Черевика з «Сорочинської Ярмарки». Навіть люде з других районів дивуються, що у нас все по старому. Дуже завзяті у нас баби за віру, чи скоріше за обряди й звичаї. Часто бувають у нас процесії з образами й коровами. Оце недавно йшла процесія за 20 верстов з К. до Сонгорода. Була сила силенна народу звідгіль, як несли образи, а потім ще, як зустріли їх сонгородці, так стало їх ще більше. Де не проходила процесія, поставили селяне столи, зустрічали з хлібом, ставляли обіди, не вважаючи на те, що в будень-день. Молотбу кидали, а йшли за образами. А сонгородці зустрічали процесію з свічками! та з цвітами.

20 серпня 1926 р.

Свій.

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ*).

В «Новій Україні» за серпень-жовтень 1925 р. вміщена стаття М. Обідного «Як охоронялися пам'ятки», в якій автор обвинувачує мене в зруйнуванні Архіву-Музею в Тарнові та в привласненню грошей, які були уділені мені на упорядкування архивних матеріалів.

Розуміється, я міг би притягти автора цього нахабного наклепу на мене до чеського коронного суду або до громадського суду, але мушу відмовитися від цих форм захисту свого доброго імені з таких причин: по-перше, вважаю недоцільним передавати на вирішення чужого суду такої справи, яка всебічно може бути освітленою лише своїм державним судом (сподіваюся, що час для цього вже не за горами), по-друге, визнаю нижче своєї гідності ставати перед громадським судом поруч з тим, хто «ізолював» де-що з чужої власності, як досить квітчасто означає свій вчинок п. Обідний, признаючись в привласненню («ізолюванні») «невеличкої частини» архивних матеріалів.

Отже, залишається мені лише один шлях: звернутися до Вас, Пане Редакторе, з проханням дати місце на сторінках «Тризуба» моему листу, в якому маю намір з'ясувати всю безпідставність закидів, що робить на мою адресу п. Обідний, та подати документальні данні, які свідчать про те, що власне п. Обідний являється руйніником Архіву-Музею в Тарнові. Безперечно, виступ п. Обідного в «Новій Україні» є відповіддю на побіжне речення п. Л. Чикаленка в листі його до редакції «Українського Вістника» ч. 2., про те, що «Архів-Музей у Тарнові було обікрадено», а «охоронець того Музею п. Обідний опинився у Празі». Отже, п. Обідному треба було за всяку ціну себе реабілітувати. Як же ж це зробити, коли про самий факт крадіжки архивних матеріалів маються офіційні акти. Залишається одно: зганьбити офіційні акти, а вину за «ізоляцію» «невеличкої частини» архивних матеріалів перекласти на іншого. Так, занадто білими нитками, плете п. Обідний свій акт обвинувачення...

*) Даємо місце цьому листові п. Сірополка з таким запізненням тому, що вважали досі зайвим відступати від того академічного тону, який взято було нами з першого числа нашого часопису. Думалося уникати, на сторінках нашого органу, обговорення справ, що не мають прямого відношення до нашої боротьби за гасла УНР проти нашого найстрашнішого ворога — московського окупанта. Але через брак іншого органу, який би був вірний політичній лінії УНР, а в той же час загострення нападів з овсіх боків, яких трагічна смерть С. Петлюри не тільки не припинила, не тільки не притищила, а навпаки начеб то тільки підбадьорила, мусимо відступитися від покладених нами самими рямців і відкрити наші сторінки для всебічної оборони наших гасел, а з окрема і для боротьби з дрібним егоїстичними насюкамаи з середини нашої еміграції, з насюкамаи рїжних претендентів на монопольне право «утерги» сльози неньці-України. До таких ворогів нашої політичної лінії, що продовжує традиції державности української в формах УНР, належить з окрема і та невеличка, але на прочуд, жвава громадка людей, що під демагогічними гаслами, «все, або нічого», провадить боротьбу проти всього, що має яке б то не було відношення до УНР, не зупинючись при тому ні перед чим, не підлягаючи в своїй боротьбі найелементарнішим законам загально-людської етики. Лист цей освітлює одну, невеличку, порівнюючи, справу, але все ж дуже характерну для поведінки людзей. відомих серед української еміграції під назвою «Микита Шаповал і К-о». Вони, як бачить читач, навіть лицемірно не можуть сказати слів: «ми не гішпане, крий нас Боже, щоб крадене перекупать».

(Редакція).

В своїй статті п. Обідний багато місця присвячує своїй особі, — як він ще молодим хлопцем розпочав працю коло охорони пам'яток, з якими українськими вченими та діячами довелося йому працювати все в тій же справі охорони пам'яток, на десятих рядках зазначає, в яких товариствах по охороні пам'яток прийшлося брати йому участь, а в той же час надзвичайно стисло і побіжно оповідає про ту справу, яка більш за все може цікавити громадянство та про яку згадав п. Л. Чикаленко в своєму листі. Маючи в своєму розпорядженні офіційні документи, як раз в цій справі, дозволю собі навести тут де-які витяги з цих документів. Але раніше декілька слів про походження цих документів.

П. Обідний перед своїм від'їздом до Праги, з яким він таївся від усіх членів Уряду, потайно від Уряду вивіз Архів до нового помешкання. По місту Тарнову стали ходити чутки, що п. Обідний всю ніч працював над упорядкуванням архивних матеріалів до своїх валізів.

Довідавшись про це, п. Державний Контрольор, який в той час лише один зі складу Уряду знаходився в Тарнові (решта була на Еміграційному з'їзді у Варшаві), закликав до себе п. Обідного, але останній прийшов до п. Держ. Контрольора лише на другий день саме в той час, коли і я був у п. Держ. Контрольора в службових справах. Про цю зустріч свою зі мною у п. Держ. Контрольора, п. Обідний оповідає зовсім неприємливо, бо єдиний документ, яким він оперує, взагалі, в своїй статті, це його особистий шоденник (1), тоді як я можу покластися в данному разі на офіційне моє донесення до п. Прем'єра, складене мною в присутності п. Державного Контрольора, як свідка моєї розмови з п. Обідним.

Цікаво, що п. Обідний не подає привізда ні цього міністра, ні членів комісії, якій було доручено перевести ревізію Архиву після раптового від'їзду п. Обідного до Праги, тоді як взагалі в своїй статті не тільки подає повні привізда навіть з титулами, але й докопується інколи до «родословної» згадкою ним особи: така-то по чоловікові, донька такого-то...

Доводиться мені розкрити ці аноніми. п. Державний Контрольор — п. І. Кабачків, тепершній доцент Укр. Педаг. Інституту в Празі, а членами комісії по обревизуванню Архиву були п. В. Д'яконенко, який тоді займав посаду Директора в Мін-ві Закорд. Справ, а тепер є лектор того ж Інституту, та урядовці М-ва Військових Справ п. М. Садовський, і п. Й. Уланівський.

Щоб зганизити акт цієї ревізійної комісії, п. Обідний вказує на те, що комісія складалася з трьох «зголоднілих» і підлеглих мені урядовців. Що ці урядовці не були мені підлеглі, про це свідчить приналежність їх до інших Міністерств, ніж ті, якими я керував, а що вони належали до категорії «зголоднілих» урядовців, то це, може, й правда, бо не всі ж урядовці в Тарнові одержували стипендії від Укр. Гром. Комітету в Празі...

Отже, перехожу до офіційних актів, складених комісією по обревизуванню Архиву-Музею, охоронителем якого був п. Обідний.

Перш за все, окремим актом констатовано брак таких річей, які значилися в опису Архиву — Музею:

- а) друкарської машинки системи Ундервуд;
- б) фотографічного апарату розміром 18×24 з усім до нього приладдям, зазначеним в актові ч. 108 з дня 26-XII 1921 р.;
- в) збірні 24-х таборових видань, згідно з реєстром з дня 31-V-1922 р., серед яких де-які вже тепер уявляють з себе бібліографічну рідкість;
- г) бібліотеки Архиву, яка по 1 січня 1922 р. вже нараховувала 170 книжок;
- д) фотографічних знімків, по відомості на 1 січня 1922 р. — 56, а взагалі мусіло бути, як свідчить п. Уланівський, до 400-х штук;
- е) відозв, оголошень, закликів, прокламацій і інші понад 150;
- ж) журналу бойових подій, факсиміле повстанчих отоманів, факсиміле всіх членів Генерального Комітету, списку померших членів Генерального Комітету та інші.

По-друге, Комісія знайшла загальний стан архивних матеріалів в такому вигляді:

«Коли додати, що справи, акти та зшитки листувань, які переховувалися в Музею-Архиві, пошарпані в самий вандалський спосіб і носять явні сліди того, що окремі документи з них були вибрані, що всі ці музейно-архивні матеріали начеб-то навмисне поплутано та розкидано без жадного навіть натаку на яку-небудь систему в безладді по різних скринях та ящиках, то сумний та жахливий сучасний образ Українського Військово-Історичного Музею-Архиву буде повний.

Це може бути сумніву, що тут маємо діло з чимсь далеко більшим, ніж звичайне недбалство по службі особи, на обов'язку якої було хоронити, пильнувати та впорядкувати і берегти Українського Музею-Архиву.

Таке знищення культурно-національних цінностей українського народу може бути кваліфіковано лише, як ганебний злочин проти української нації, що незмиваемо ганьбою плямує доконаншого його». Підписали: Голова Комісії В. Д'яконенко, члени: М. Садовський, Улаївський. 24-го жовтня 1923 р.-

Тепер п. Обідний виправдує свій вчинок тим, що він вважав себе поклиганим до збереження національного скарбу від передачі його до рук ворогів-поляків, і для цього приводить, по-перше, байку про постанову Ради Міністрів, згідно з якою ніби вирішено було передати архивні матеріали на схованку ґр. Потоцькому в Кракові; по-друге, свою чванливу заяву, що він, Обідний, а не Уряд, який перебував, на його погляд, у полоні поляків, несе відповідальність за цілість національних скарбів перед нацією.

Стверджую, як бувши на той час в. о. Державного Секретаря, що ніякої ні явної, ні таємної постанови про передачу архивних матеріалів ґр. Потоцькому не було, — це є, так би мовити, «п л і д» поетичної творчості п. Обідного. І не в тій справі я їздив до Львова, як пише п. Обідний, — «щоб залагодити скандал з передачею архивних матеріалів ґр. Потоцькому», а в тій, щоби на місці з'ясувати, чи справді п. Обідний передав Комітетові Музею — Архиву Визволення України друкарську машинку, фотографічний апарат і де-які матеріали, як про це писав п. Обідний декому до Тарнова. Як з'ясувалося, — ні машинки, ні фотографічного апарату, ні будь яких матеріалів Комітет від п. Обідного не одержував, про що маю офіційне повідомлення Голови Комітету п. П. Холодного від 21. II. 1924 р. Що до заяви п. Обідного про те, що він несе відповідальність перед нацією за цілість національних скарбів, то тут дозволю собі прочитувати дуже влучну відповідь на це п. Прем'єра А. Лівичного в листі до п. Обідного від 12-XI 1923 р.: «Відповідальність перед нацією, про яку Ви згадуєте в листі, — категорія занадто абстрактна. Ми всі відповідаємо перед нацією, але також і, в першу чергу, перед тими колективами і особами, з якими працюємо і яким підлягаємо... Сподіваюся, що Ви принаймні поінформуйте нас про те, які саме документи вивезли і де їх переховуєте, бо Уряд поки що не переклав з себе на Вас відповідальности за збереження матеріалів, що знаходилися в його розпорядженні».

Але коли п. Обідний несе відповідальність перед нацією за національний скарб, то невже до національного скарбу належать друкарська машинка системи Ундервуд і фотографічний апарат?

Отже, документи, а не щоденник говорять про те, хто саме зруйнував Архив-Музей в Тарнові.

Перехожу до другого закиду:

п. Обідний вказує на те, що він добре знає історію грошей, що призначені були мені для упорядкування архивних матеріалів, при чому слово «історію» бере в лапки, надаючи цим, очевидно, якийсь таємничий характер походженню цих грошей. Однак історія цих грошей є просто історія, а не історія в лапках. А саме, ліквідаційна комісія Укр. Червоного Хреста в Тарнові асигнувала в моє розпорядження 10 міль. м. п. на упорядкування архивних матеріалів, в якій сумі я і відчитався перед Головною Управою Червоного Хреста, про що маю офіційне повідомлення за підписом Голови Управи д-ра М. Левичного від 30-VI 1924 р.

Кінчає свою статтю п. Обідний ніби зовсім побічними невразливими запитаннями: «Хто знає, може п. Сірополко і до московського пана прийшов со дари».

Так, дійсно я прийшов до московського пана со дари, тільки не з тими «матеріалами», з якими прийшов п. Обідний до свого «пана» — на службу в Укр. Гром. Комітет в Празі, а з духовими — зі своїм знанням і досвідом, які, правда, не один раз перед тим я пропонував своєму рідному панові — українському громадянству. Прийшлося йти в найми до чужинців.

За цей вступ мій до складу професорів Російського Педагогічного Інституту в свій час українське студентство в особі представницького органу «Ісус-а» поставило старшому українському громадянству запитання, як воно реагує на мій вчинок.

Старше українське громадянство подало свій голос в цій справі, як вміщенням в ч. 2 »Укр. Вістника« листа Л. Чикаленка, так запрошенням мене до складу професорів Укр. Педагогіч. Інституту в Празі.

Тепер, я зі свого боку, звертаюся до молодшого українського громадянства, — до нашого студентства, — з запитанням, як воно реагує на те, що до його корпорації належить особа, яка заплямована крадіжкою не тільки архивних матеріалів, але й зовсім прозаїчних річей, як друкарська машина та фотографічний апарат.

Прага, 25-XI-25 р.

Ст, Сірополко.

З СУДОВОЇ СПРАВИ.

(На допиті).

16 вересня, коло 2-ої год. перед дверима судового слідчого Пейра, в стародавніх мурах французького трибуналу почали збиратися свідки. На цей раз їх було шестеро — п'ять з боку горожанського позиву, а один з боку оборони. Цей останній був ніхто інший, як відомий петербургський адвокат Сльозберг. Разом з ним походили по коритару де-кілька членів жидівського комітету, що патрунує процесу. З боку українського теж не відступно знаходяться в трибуналі до самого вечора де-які члени процесової комісії.

Після 2-ої години робиться взагалі людніше, з'являються нарешті в своїх чорних мантиліях і шапочках адвокати — майтре Вільм, що заступає інтереси полковника Олександр Петлюри, з ним його помішник. Адвокат пані Ольги Петлюрової ще не вернувся з вакацій й його заступає його помішник — майтре Маннервіль, дуже жвавий і симпатичний молодий чоловік, але що найбільше в ньому вражає, — це його чорна шкура і густе закручене волосся: він негр. Свідок француз Бодрі, про якого мова далі, з погордістю показує на нього: «бачите, Франція виконує свою цивілізаторську місію». Дійсно, Маннервіль нічим крім шкіри, волосся й форми голови, не нагадує своїх диких предків, а може й батьків. Вільма, старшої вже людини, дуже жвавої, з усіх боків обступають свідки і члени української процесової комісії і він щось гаряче оповідає.

Нарешті суддя Пейр з'являється у дверях і починає викликати свідків. Першим робить зізнання п. Безпалко, далі проф. О. Шульгин, за ним п. Сльозберг, п. Шумицький, п. Альберт Бодрі і останнім ген. О. Удовиченко. Суддя, пускаючи свідка, швидко закінчує формальну справу: «Присягайтесь що будете говорити тільки правду. Підніміть руку і скажіть — je jure» «Je jure» відповідає кожний свідок і, подавши відомості, хто він, коли і де народився, де живе, говорить, що знає про справу. Слідчий уважно ставиться до кожного з них, але коли свідок починає говорити про українську політику взагалі і ролю в ній Небіжчика С. В. Петлюри, він зупиняє і говорить: «Шварцбард, яко мотив свого вбивства, виставляє обвинувачення Отамана в погромах, отже перш, за все мені потрібно встановити чи дійсно п. Петлюра був винен в погромах, а коли ні, чи не могло у Шварцбарда на підставі ріжних чуток скластися щире переконання, що п. Петлюра в тому

є винен». Звичайно цікавить його думка свідків про мотиви вбивства і про все, що зв'язане з останнім.

Кінчаючи допит, суддя просить свідка затриматися для «конфронтації» — колективної зустрічі з Шварцбардом.

На коритарі жінка Шварцбартова та приятелі, певно якісь журналісти з жидівської преси, давно того чекають.

Нарешті під охороною вводять його. Жінка і приятелі кидаються до нього, хто цілується, хто привітливо стискує руку. Коли перед тим противні сторони часом заговорювали між собою, — то тепер два табори ясно окреслені і тримаються далеко один від другого.

Суддя виходить знов на коритар і каже ввести до камери злочинця, а також просить всіх свідків разом увійти до нього. Починається «конфронтація». Адвокати теж займають свої місця.

Тореса немає, хоч кажуть, що він повернувся вже з Москви. Його заступає дуже молода пані, коротко стрижена, дуже розмальована, це помішниця Тореса, *maître* Марія Гублет-Соломон. Згідно процесуальним звичаям, злочинець має право зробити свої уваги і застереження з приводу всього, що показали свідки. Суддя читає по черзі протокол зізнання всіх свідків. Починає з зізнання проф. Шульгіна. Останній в дуже категоричній формі стверджує, що Небіжчик, Головний Отамана, не тільки не сприяв погромам, не тільки вжи вав всіх заходів, щоб їх попередити, але був гарячим прихильником співпраці українського і жидівського населення в справі державного будівництва. Особливе вражіння мусіли справити зізнання п. Беапалка та ген. Удовиченка. Перший — соц.-дем.-, член ексекютиви другого інтернаціоналу і разом з тим був. міністр праці-заявляє, що він сам об'їздив фронт разом з Покійним С. Петлюрою, і, говорячи скрізь промови, разом з ним боровся проти погромів. Ген. О. Удовиченко показує, що Головний Отамана давав йому постійно накази, щоб він всіма мірама попереджав погроми, щоб в разі чого на місці розстрілював винних; на решті Симон Петлюра сам приїздив до нього у військо і не раз говорив промови до козаків, закликаючи їх не робити бешкету і погромів.

Не менш цікаві зізнання були зроблені п. Бодрі. Свідок жив 30 років на Україні, був директором по цукроварнях, останній час, до того, був заступником голови т-ва «Alliance Française». Він був на Україні в Києві і Одесі в перші роки нашої боротьби з большевиками і добре знав все, що діялося на Україні. Отже, п. Бодрі заявив: «я, француз, являюся людиною зовсім незаінтересованою в цій справі. Але мушу сказати во ім'я правди, що більшої невідячності, ніж та, яку виявляють тепер жиди супроти п. Петлюри, не може бути. Він все зробив, щоб оборонити їх від погромів. Погроми були явищем стихійним, результатом неорганізованої демобілізації великого війська». Він, п. Бодрі, сам бачив скрізь плакати за підписом Симона Петлюри, де населення закликалося до мирного співжиття з жидами і проти погромів». Пан Шумицький теж категорично протестував проти погромних наклепів і заявив, що за Небіжчиком очевидно слідкували вже давно і що так само і де-які українці, в тому числі сам п. Шумицький, помічали і за собою таке слідкування.

П. Сльозберг, свідок оборони, заявив, що сам він не був на Україні в часи погромів, пояснює він їх більше стихійними причинами, але додає, що серед жидів склалося переконання, наче то за погроми винен Симон Петлюра.

Всі зізнання відчитані. Суддя питає Шварцбарда, що має він заперечити. Шварцбард встає, обводить очима всіх свідків і говорить:

«От тут першим свідком названо Шульгіна. Де він?—Це і є самий страшний погромщик».

Всі свідки сміються. Сльозберг по російськи говорить Шварцбардові: «Ви ошібаєтесь».

Але суддя вимагає говорити по французьки. Тоді п. Сльозберг оповідає, що дійсно існує антисемит В. Шульгин, колиш. редактора «Кієвлянина», відомий член Думи, що привів царя до одрчення. Але О. Шульгин не має з ним нічого спільного. Суддя, згадуючи показання проф. Шульгіна, різко додає Шварцбарду:

«Ви все плутаєте! п. Шульгин саме був той міністр, що вироблював для Вас національно-персональну автономію».

Звертаючись до п. Шульгина, суддя іронічно запитує:

«Так, що не Ви писали маніфеста царя про одрічення?»

«Будьте покійні», відповідає Шельгін.

Тоді знов звертається суддя до Шварцбарда: «от, ви говорите, що збили п. Петлюру за погроми, а всі свідки, які більше за вас компетентні, категорично стверджують протилежне: С. Петлюра все робив, щоб оборонити жидів від погромів. Що Ви на це скажете?»

Шварцбард дуже нервово і недоладно починає кидати обвинувачення проти Небіжчика, який начеб то забив «сто тисяч» жидів і згадує різні погроми. Суддя знов різко перебиває:

«Але ніхто не заперечує, що погроми були, ніхто не заперечує, що їх робили недисципліновані частини війська, але хіба ж за це може відповідати п. Петлюра?»

«Але ж він був на чолі війська», — кричить Шварцбард. — «Так що-ж з того? Коли якась частина не слухає командира, він за неї вже відповідати не може?» — каже слідчий.

— «Але ж він мусить її покарати, а він не карав. Самосенка так і не розстріляли».

— П. Безпалко інтервенює і оповідає, як з початку тримали Самосенка у вязниці, а кінець кінцем розстріляли. Шварцбарда це не задовольняє:

«Але це було потім». — Суддя різко відповідає: «а ви б хотіли, щоб злочинця забили до того, як він зробив злочин? Натурально, його мусіли розстріляти потім, а не до».

Суддя знов ставить питання:

«невже ви не знали, що п. Петлюра боровся з погромами?»

— «Ні, не знав».

— «Але от панове міністри і генерал нам про це оповідали, от. п. Бодрі француз — незаінтересована людина, — сам бачив прокламації П. Петлюри, вони скрізь були розвішані» Шварцбард хвилюється, путається, знов говорить про «сто тисяч» жертв жорстокости Петлюри і нарешті, начеб то щось пригадавши, кидас зовсім нове обвинувачення:

«Петлюра був ворог Франції, він стріляв по військам Антанти у Одесі». Інтервенює п. Бодрі, який описує інцидент в Одесі і говорить, що стрілянина була між українцями і добровольцями, та закінчує тим, що «ніколи українці не виступали проти французів».

Допит продовжується, справа знов вертається до погромів і на запит судді, що має він — Шварцбард — заперечити свідкам, останній несподівано відповідає: «нічого».

— Суддя: «значить ви з ними згодні».

— «Ні, ні, спохватився Шварцбард, я стою на своєму. Петлюра винен за погроми, він сам їх робив і до того він ворог Франції, він покликав німців»... Інтервенює на цей-раз проф. Шульгин, який був за часів Центральної Ради міністром справ закордонних і оповідає про стосунки з Францією в 1917 р., далі про ролю в цих відносинах С. Петлюри і про його спроби утримати фронт і т. д. Суддя спокійно вислуховує всю цю довгу репліку, але ясно, що він не хоче, щоб справа набрала надто політичного характеру, хоче з'осередити її на погромах. Але видно, що це йому не вдається, з огляду на поведінку Шварцбарда, що буде ще шукати різних обвинувачень проти своєї жертви.

Допит закінчено. Шварцбарда виводять, свідки і адвокати розходяться. Шварцбарду дозволили говорити тільки з жінкою.

Загальне вражіння від нього: мало розвинена сумбурна людина, тип дегенеративного семита з маленького містечка. По французьки говорить з акцентом і то досить зле. Дуже ажитується, але не робить вражіння екзальтованої людини. Не дивлячись на всі спроби жидів, зробити з нього новітнього Маковея, що помстився за жидівство, це буде зробити досить трудно. Скоріше до нього підходить версія інша: така людина може бути чийм хочете агентом. Самі жиди втрачають потроху попередній апломб, і не йдуть з Шварцбардом в його категоричних обвинуваченнях. Одні ще на-

стояють на тому, що С. Петлюра не вжив всіх мір, щоб запобігти погромам, другі, — залишаючи питання про відповідальність одвертим, — говорять тільки, як Сльозберг, про те, що Шварцбард міг «добробовестно» помилятися, бо серед широких мас жидівських дійсно уперто трималася версія, що погроми робив С. Петлюра.

18 вересня в головних часописах Парижу з'явилися замітки про допит, де лаконічно було сказано, що два бувші міністри і генерал ствердили, що всупереч наклепам убивці Головний Отаман постійно вживав різні засоби, щоб не допустити погромів.

Слідуючий допит буде не раніше кількох тижнів.

ЩЕ ОДИН ФАКТ.

«У б и в с т в о С. П е т л ю р и.» «Руль» подає в числі од 25. VIII, що бувши в редакції, ще одного з перших разів, Я. І. Бад'ян, між иншим, оповідав, що коли він прибув в липні до Москви, щоб одержати закордонний паспорт і вже мав од ЦК відповідні папери, то пішов в ІПУ, де його побачив його давній знайомий товариш Тліссер і запросив до себе в кабінет. Під час розмови Тліссера викликали з кабінету, а Бад'ян залишившись сам, звернув увагу на папери, що лежали на столі. Між ними він побачив лист до Парижу, звернений до тамошньої комуністичної ячейки. А в ньому наказано було такого-то французького комуніста — його імени Бад'ян не вдержав в пам'яті, — в звязку з убивством Петлюри, з огляду на його небезпеку для нього, негайно, видавши гроші, виправити до Москви.

Хоч це повідомлення переказане з найдрібнішими деталями і не викликало сумнів, але редакція «Руля» утрималася від його опублікування, бо воно видавалося їй «цілком незрозумілим і не відповідаючим об'єктивним даним». Тим часом цими днями редакція «Руля» одержала добре перевірені відомості про те, що в Парижі утворився якийсь український комітет, який, вступивши в звязок з комінтерном, запропонував йому «снимать» тих українських діячів, котрих Комінтерн йому наказує. Таким чином, повідомлення, зроблене Бад'яном, дає нове освітлення вбивству.

Цікаво також одмітити, що в Москву прибув з Парижу якийсь Ленаш, що називає себе французьким журналістом. Він приїхав до Москви, щоб там добути матеріял, потрібний для оборони вбивці.

Хроніка.

З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ.

— Музей ім. Коцюбинського у Вінниці. Згідно з постановою президії Вінницького Округового 1 вересня в домику на Замостю у Вінниці, де народився М. Коцюбинський, був відкритий музей ім. М. Коцюбинського. Завданням музею є збирати матеріали про всіх видатних подолян для вивчення їхнього життя та праці. Музей працюватиме під безпосереднім керівництвом кабінету виучування Поділля Вінницької філії Всенар. Бібліотеки при УАН. До музею вже зібрано кілька цінних і цікавих річей. Напр., деякі матеріали про М. Коцюбинського, передані братом Х. Коцюбинським, фісгармонія композитора Ніщинського, документи Степана Руданського то-що. («Прол. Пр.» ч. 204).

— Розкопани в Ольвії. Археологічні розкопани в Ольвії виявили фундаменти архітектурних споруджень еліністичної доби, багато старовинної кераміки та посуду. («Прол. Пр.» з 5. 9.).

— В українському інституті книгознавства. На всеосязний бібліографічний з'їзд, що відбудеться 20 вересня ц. р. в Москві, від українського інституту книгознавства Укрнаука командирє директора інституту Юрка Меженка. З нового 1926-27 року при українському інституті книгознавства Укрнаука засновує аспірантуру. Завдання аспірантури — підготувати наукових робітників зріжних галузів бібліографії. В першу чергу буде оголошено конкурсний прийом заяв на аспірантів біб-

ліографії, бібліотекознавства та історії української книги. Подробиці конкурсу буде подано в одному з ближчих чисел «Бібліологічних Вістей». («Прол. Пр.» ч. 205).

— Ювілей акад. М. Грушевського. При Українській Академії Наук організовано під головуванням акад. Тутківського комісію для введення святкування 60-річчя з дня народження та 40-річчя наукової діяльності акад. М. С. Грушевського. Ювілейне святкування має відбутися 3-го жовтня. («Прол. Пр.» ч. 204)

— Київський Музей Мистецтв знайшов також одну найвидатнішу картину музею італійського майстра Ман'яска в Московському музеї мистецтв. Ця картина опинилась серед московських музейних фондів, куди завезено було багато експонатів підчас евакуації. Нині Київський музей звернувся до Головнауки РСФСР з проханням повернути цю картину, але Головнаука одмовила, мотивуючи тим, що картина є велика цінність для російського музею мистецтв та що це є одна з «перлин» музею.

Мотиви, як бачимо, досить поважні. З таких мотивів вивозять з України і хліб, і цукор, і вугіль, і залізо. В цьому ж іполягає найголовніший зміст і самої «федерації».

— Експедиція Української Академії Наук на Поділля.

На Кам'янецьчині перебуває нині наукова експедиція УАН під керівництвом наукових співробітників Носова А., Ру-

динського М., Рудинської Є. й Мощенко. Експедиція працює в етнографії, археології й антропології. Кам'янецький ОВК дав експедиції допомогу сумою 100 карб. Експедиція знайшла надзвичайно багате поле для дослідів і наступного року гадає перебути на Кам'яччині цілий літній сезон.

Українізація науки. В харківському «Комуністі» з 21. VII. уміщено статтю М. Яворського про українізацію наукової праці на Україні. З цієї статті бачимо, що як то не важко, але і наша інтелігенція завойовує для української науки поважні ділянки в наукових установах УССР. Ось де кілька чисел, які подає автор що до кількості наукових діячів, що вже володіють українською мовою. В групі сільсько-господарчих наук — 20%, біологічних — 20,8%, соціально-економічних — 47,7%, медичних 19,5%, індустріально — технічних — 15,7%, математичних — 26, % і хемічних — 20%.

Автор сам не ховає мізерности результатів дотеперішньої українізації і тільки на майбутнє дивиться він оптимістичніше. Хоча й не сила що небудь зроби і з «старшим поколінням» в напрямку українізації, то з «молодняком» справа стоїть все ж таки краще. Згідно планам Главнауки є намір довести кількість українізованого «молодняку» в 1927 році до 100% на сільсько-господарчих, біологічних та соціально-економічних галузях науки. В інших же групах до такого стану доведено буде кількість українізованих аж в році 1928. Як один із способів переведення цих заходів в життя намічено, щоб уже цього року не було приймано новаків, які не знають української мови.

— Зміни в секретаріаті ВУЦВК-ту. На засіданні президії Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету під проводом Петровського, що відбулося дня 1. вересня в Харкові, рішено ввести посаду другого секретаря В. У. Ц. В. К-ту. Другим секретарем вибрано

Власенка. Власенко займав до того часу становище заступника голови у Всеукраїнській Раді Народнього Господарства. Першим секретарем ВУЦВК-ту є, як відомо, Бученко. (Діло ч. 200)

— **Безробіття на Україні.** Народній Комісаріят Праці УСРР. комунікує, що число безробітних останніми часами на Україні не збільшується, але й не зменшується. Цифра 200 тисяч безробітних немовби стабілізувалася. На протязі трьох кварталів цього року видала держава на допомогу безробітним 1.102.000 карбованців. З той суми Одеса дістала 218.539 карб., Київ — 161.363 карб., Харків — 133.635 карб. Дніпропетровськ — 93.077 карб. (Діло ч. 200)

— **Відзначення Баллицького.** Народній комісар внутрішніх справ УСРР. і одночасно голова харківської філії московського ГПУ, (давньої «Чекки»). Валицький дістав від президії ВУЦВК-ту ордер червоного прапору. З тим відзначенням зв'язані поважні побори з державних фондів. (Діло ч. 200).

— **Жидівські колонії у Криму.** Перші жидівські колонії з початку 15.000 десятин простору. Тепер є вже у Криму понад 40 жидівських колоній, що займають 25.000 десятин простору. На найблизчі роки передбачено дальші місця для жидівської колонізації у Криму. (Діло ч. 200).

— **Нова географія.** Місто Катеринослав називається тепер на честь голови Всеукраїнського Виконавчого Комітету Петровського Дніпропетровськ. (Діло ч. 200).

— **Українізація безробітних.** Нещодавно відбувся випуск 2-ох груп курсів українознавства, що при Біржі Праці. Ті 100 безробітних, що закінчили курс вивчення укр. мови, одержали відповідні довідки Наросвіти, без яких не приймають на роботу.

Всього на курсах укр. мови вчаться 330 безробітних.

(Прол. пр. ч. 200).

— **З батьківщини чи на батьківщину?** «Прол.

Пр.» ч. 204 подає дуже цікаву вістку з Одеси, датовану 4 вересня такого змісту: «На пароплаві «Ігнат Сергіїв» повернулося 50 реемігрантів з Палестини, що виїхали з Радянського Союзу де-кільки місяців тому. Безробіття, дорожняча примусили емігрантів повернутися до України. Вони розповідають, що кількість втікачів з Палестини становить 2.000 на тиждень». А в другому місті таж «Прол. Пр.» пише, що «до Києва прибула група єврейських родин, що минулого року виїзжала з Київщини до Палестини, а тепер повернулася до Києва. Утікачі передають про страшенні злидні та велике безробіття, що панує в Палестині».

А хіба на Україні немає ані дорожнечи, ані безробіття? Та ж по відомостям українського совнарму Українського Совнаркому на одній Україні безробітних більше 200 тисяч люду.

— О х о р о н а праці на Україні. По відомостям «Прол. Пр.» ч. 203 на підприємствах одної тільки Чернігівщини (найменше індустріялізованому районі) «за останніх 3 місяці відділ праці зареєстрував 17 нещасних випадків, із них два кінчилися смертю. Фактично число цих випадків на багато більше. Страхнаса, як кажуть робітники, що потерпіли, за цих 3 місяці відзначила 42 випадки каліцтва робітників, що працюють по підприємствах». Такої кількості нещасних випадків не буває навіть в таких «буржуазних» країнах, як Франція чи Англія.

— Т и й о г о в д в е р і, а в і н у в і к н о. Дійсно, зачароване коло, в якому плутається совлада, стягується все тісніше й тісніше. Візьмім справу з орендою землі. «Прол. Пр.» ч. 204 містить замітку про цю справу на Київщині. Починається замітка з того, що по правді треба було поставити на кінець, а сам: «оренда землі — це один із головних чинників, що характеризують розвиток капіталістичних стосунків у сільському господарстві». Добре, дали данні: Окрземуправління збирало відомості такого характеру:

«протягом 1925 року на Київщині здавали в оренду землю 10.262 господарства. Порівнюючи з 1924 роком, число цих господарств зросло на 171, 9 відс. Загалом ці господарства протягом 1925 р. здали в оренду 14.867 дес.» Порівнюючи до загальної площі Київщини, відсоток зданої до оренди землі виносить 0,98, але «в дійсності відсоток значно більший (коло 2)». Гаразд, хто ж здає землю в оренду? Як виявляється: «установили, що здають в оренду землю переважно незаможницькі господарства, що не мають для засіву насіннєвого матеріалу. Такі господарства становлять 51,2 відс. всіх господарств, що здають свою землю в оренду». Це справді, вже «нехорошо». «Незаможницькі дають землю для обробітки, а він її... в оренду. А хто ж бере цю землю в оренду? Ще гірше: «орендують же землю в більшості господарства [середняцькі]. І що ж? Газета дає вже зовсім несподівану відповідь: «таким чином на Київщині про капіталістичну оренду балакати не доводиться». А справді про що ж можна говорити? Тільки зробити висновок, що поставлений був в заголовок: «оренда землі — це один із головних чинників, що характеризують розвиток капіталістичних стосунків у сільському господарстві». Бо ж, справді — зачароване коло вже замкнулося.

— У Києві величезна сенсація, як подає «Пролетарська Правда», — пішов перший трамвай електричний на Слобідку.

— Щ е п р и з н а н н я. Що безпритульність дітей на території СРСР є безперечним фактом, про це нема що говорити, а що боротьба з нею є справою проблематичною — то теж факт. Недавно, проїздючи через Київ на всесоюзний бактеріологічний з'їзд, що відбувається в Одесі, наркомздрав — РСФСР М. Семашко висловив свої думки співробітникам «Прол. Пр.» про безпритульність. «Безпритульність, — сказав Семашко, — є найбрудніша пляма на нашому сучасному житті. Не перебільшуючи можна сказати, що найбільш чисте місце на нашому радянському

організовмі — це безпритульність. І треба відверто казати, що боротьба з безпритульністю гальмується не тільки через брак коштів, а й через організаційні хиби в цій справі». («Прол. Пр.» ч. 205). Що ж це за такі «організаційні хиби»? Одповімо словами самого Семашка: «Я хочу тільки підкреслити, що, володіючи навіть такими коштами, як у нас є, ми могли б багато більше зробити для ліквідації безпритульності, коли б правильно провадили роботу й доцільно витрачали гроші...» А чи-ж не від п. Семашка залежить оте «доцільно»?

— Із серії совітських анекдотів. Колись в ходу були «армянські» анекдоти, які відрізнялися тільки тим, що тяжко було їх відгадати, тепер же подібні анекдоти трапляються що-дня в совкооперації. Справа ходить про «примусовий асортимент». «Прол. Пр.» ч. 204 подає отакі «курйози»: «всесоюзний текстильсиндикат понасилав до сільських споживчих товариств шовкових підв'язок. Північно-кавказький торг, коли хто купує манфактуру, примушує брати оцинковані бочки тюремного зразку, силою накидають пожежні рукави. Продаючи посуд на село, надсилають туди емальовані «ночні горшки». Словом — хочеш не хочеш, а чи шовкову підв'язку, чи оцинковану бочку тюремного зразку (в старі часи такі «бочки» називалися по камерам просто «парашою»), або пожежний рукав, або «ночний горшок» — мусиш брати. Автор замітни сам каже, що коли селянка прийде до кооперативу й проситиме ситцю, або шерстяної матерії, а їй скажуть, що треба обов'язково взяти ще й «чудові шовкові підв'язки», або «огнетривалий пожежний рукав», то їй нічого не залишиться, як впасти в ноги продавцеві і слізно благати: «чи не можна краще одсидіти скільки там полагається? Завіщо ж товари ці? Здається — все як слід: насіннєву позику повернули, єдиний додаток внесли...» Справді — анекдоти! Але в них більше сліз ніж сміху.

— Чубар про селянські настрої. «Возрожденіє» з слів власного кореспондента подає начеб-то Чубар на нараді активу харківської партійної організації, звертаючи увагу на незадоволення совітською владою на селі, яке викликане різними зловживаннями сов. низового апарату, сказав: «Ми не зауважили якось підвищення культурного рівня селянства, класової його свідомости та політичної активности і теперішні настрої селянства ми не можемо вважати прихильними як до компартії взагалі, так і до совітського ладу з окрема».

З ПРЕСИ ПРО УБИВСТВО

С. ПЕТЛЮРИ.

Преса про процес.

Не можемо оминати того, як освітлює «Пролетарська Правда» весь хід процесу читачам на Великій Україні. Ми подаємо цю замітку без скорочення для характеристики цього освітлення.

«На передодні процесу Шварцбарда».

З Москви. 28 серпня. (Від наш. кор.) Як зазначалося, уже в нашій газеті, за оборонця вбивці Петлюри Шварцбарда на процесі що має незабаром розпочатись, буде відомий французький адвокат Анрі Торрес, що свого часу виступав, як цивільний позивач у справі татарбунарських селян. Нині Торрес в Москві, де буде кілька днів. В розмові з нашим московським кореспондентом французький адвокат подав нам деякі відомості про процес убивці Петлюри й про останні судові процеси у Франції.

Процес убивці Петлюри Шварцбарда, що незабаром відбудеться, привертає увагу громадства різних країн, сказав Торрес, — Звідусіль я дістаю листи з проханням сказати що небудь про цей процес і про діяльність Петлюри на Україні.

За свідків на судовому процесі буде запрошено колишніх міністрів уряду Петлюри, в тому числі і Ревуцького, Датського кон-

сула й лікарів датського Червоного Хреста, що багато де-чого знають про діяльність Петлюри, Багато українських офіцерів, що проживають у Парижі, так само висловили побажання дати де-які свідчення що характеризують погромну діяльність Петлюри.

Родина Петлюри, — скінчив Торрес, що проживає в Парижу запропонувала Мільєранові, колишньому президентові Франції, виступити цивільним позивачем на суді. Мільєран одмовився. Тепер цивільним позивачем родини Петлюри виступає французький адвокат Коетенк'ю».

(«Прол. Пр.» ч. 198 з 29.8).

— А «Возрожденіє» від 20-IX подає: Лекаш — поміщик Торреса, захисника Шварцбарда, — заявив співробітникам совітської преси, що Торрес збирався відвідати совітську Україну, і персонально ознайомитись з матеріалами про погроми, але потреба в такому відвідуванню відпала, так як совітська влада віддала до розпорядження Торреса всі необхідні матеріали».

Цікаво чи подали комуністи, як матеріал до погромів, і книжку Алексєєва-Небутьова, де автор приносить покаяння за спровокування ним і його співробітниками (комуністами) погрому в Проскурові.

В ГАЛИЧИНІ.

— Львівська філія Українського Товариства Допомоги емігрантам з України та їх родинам продовжує далі свою діяльність. На чолі Товариства, за віздом проф. І. Огієнка до Варшави, став проф. П. Холодний. Товариство й надалі чим може допомагає емігрантам чи то будь грошиком, чи порадою, чи зв'язками то-що. Читальня вже нараховує коло 1.200 книжок. Членів т-во має 244, з яких 153 — емігрантів, а не емігрантів — 79.

З ЕМІГРАНТСЬКОГО

ЖИТТЯ.

— Невже не останній? З передовиці «Діла» ч. 197 довідемося, що «З'явився новий претендент до гетьманського стільця в особі гр. Розумовського, мабуть останнього з Розумовських Ширшому українському загалові він мало відомий, хоч у часі війни працював у користь антанті в контакті з теперішнім чехословацьким президентом проф. Т. Масариком між иншим проти русофільської концепції Крамаржа. Гр. Розумовський не має значніших впливів серед американських Українців, але за те має значні впливи серед американських капіталістів».

Просто повинь на гетьманів! І кінця й краю їй немає! Хоч би згадати скільки зібралось нащадків гетьманських, коли, свого часу, пройшла чутка про мільони, що їх ніби залишив в британському банкові наказний гетьман Павло Полуботок. Адже ж на з'їзді спадкоємців з'їздилось тоді сотки люду. Невже ж всі вони претендуватимуть і на владу; а не тільки на гроші?

У ФРАНЦІІ.

— Громада в Ліоні. Багато з наших громадян, котрі до 12. IX. ц. р. удавали з себе найвірніших синів своєї батьківщини, котрі називали себе старшинами славної армії УНР, коли почули на загальних зборах Ліонської Громади те, що кожний, хто називає себе українцем, мусить перш усього, визнавати самостійність і незалежність України в соборних землях її і працювати на цьому полю для будучини українського народу, що плече в кайданах жидівської Москви, повставали з місць, взяли свої капелюхи тай кажуть: «Что ж еслі так, то разрешіте нам уйтї. Нам с вами не па дарогє. Увідім, что ви без нас сдєлаєте» — і покинули салю.

«Баба з воза — коням легше». Це ж ті самі малороси, котрі до цього часу старалися псувати на-

шій справі не тільки тут за кордоном, але ще й на Україні, коли йшла кривава боротьба за волю українського народу. Це ж ті самі перемальованці, з котрих ще москвська фарба не злізла, та мабуть й ніколи не злізе, хіба хто обдере. І так Ліонська Громада позбулася своїх малоросів і стала на ґрунт загальної української справи. Членів Громади залишилося не багато, але є надія, що кількість їх збільшиться незабаром. Вибрано нову раду Громади, котрій громадянами висловлене щире привітання та побажання успіхів в праці, а праці тої на черзі дуже багато, що-до будови нової Громади.

Козак Сурмач.

На остророгу української еміґрації у Франції.

З часопису «Діло» довідуємося, що «дня 10 серпня цього року відбулися загальні Збори новозаснованого Українського Комітету в ЧСР». Колишній Громадський Комітет в ЧСР з п. Шаповалом на чолі було, як відомо, свого часу розв'язано чеським урядом при обставинах, які ще досі не цілком відомі та ясні українському громадянству. Заходами тої самої Групи організовано заново, чи краще відновлено під новою назвою стару інституцію.

Цілковито ізолювана серед української еміґрації в ЧСР, ця група, не знаходячи для себе ґрунту, але якимсь чином і далі користуючись необмеженим і незрозумілим українському громадянству довір'ям чеського уряду (до речі сказати — суто россофільського), а через те і розпоряджаючи і певними сумами грошей, шукає нових теренів для своєї розкладової роботи. Ось що довідуємося з «Діла».

«Про діяльність управи робив звіт голова управи Н. Григорійв і члени проф. Шелухин і К. Цуркан. На пропозицію п. М. Шаповала прийнято одноголосно таку резолюцію: Загальні збори Українського Комітету одобряють діяльність тимчасової управи й підкреслюють що на майбутнє головна її діяль-

ність має бути направлена на організацію еміґрації. Особливу увагу має звернути управа на організацію Українців у Франції для забезпечення їх правового та матеріального добробуту шляхом збільшення культурної, матеріальної допомоги для масових організації».

Очевидно час прийшов і французькій еміґрації звернути увагу на цю нашу болячку і застеретися від її впливів, тим більше, що погляди цих політичних хамеліонів (М. Шаповал, як відомо, видавав за часів Бела Куна в Угорщині большевицький часопис, а п. проф. Шелухин ще зовсім недавно «подвизался» на сторінках «Парижского Вестника»), звертаються безпосередньо на Францію. «Да минеть нас чаша сія» бо не дай Боже, коли запанує і у нас та атмосфера, яка до недавнього отруювала все, що було живого, в ЧСР, аж поки там еміґрація не спромоглася ізолювати цю групу, оточивши її, во ім'я «національної гігієни», справжнім «холерним» карантинном.

М. Г.

А ле ця «чаша» нас не минула.

15 вересня у Парижі вийшло перше число «Українського робітника». Орган української робітничої спільноти у Франції.

«Мета й завдання — Українського робітника», — як зазначає редакція, «оборона професійних інтересів і потреб робітника-емігранта, а також широке освітлення робітничого життя, як у Франції так і на Україні й світового робітничого руху».

Поки що ця мета лише зазначена, бо по змісту журналу дуже мало має спільного з професійним органом. Все число цілковито скеровано в політичний бік, до того-ж по лінії рекрутування в соціалістичні кадри Шаповалівського толку.

В наступному числі нашого журналу ми більш докладно зупинимось на змістові першого числа, тут лише відмітимо — що «яблучко від яблуні, недалеко падає», — як по змістові так і по брутальності виразів «Український робіт-

ник» єсть вірним сином «ботоку-
дівської» «Нової України».

М. Г.

ЗВІТ КОМІТЕТУ

для вшанування пам'яті Симона
Петлюри у Франції.

Від дня свого заснування до
1-го Вересня 1926 року Комітет
одержав слідуючі пожертви:

1) Від п. В. Короліва-Старого
з дружиною — 200 фр. фр.

2) Від п. Мусієнка — 8 фр. фр.

3) » — 28 фр. фр.

4) Від Громади в Люксембур-
ві — 115 белг. фр.

5) Від р. Козачка — 30 фр. фр.

6) Від пані Токаржевської-Ка-
рашевич — 15 фр. фр.

7) Від Громади в Парижі —
531 фр. фр.

8) » — 5 доларів.

9) Від Міжорганізаційного Ко-
мітету в Празі — 500 кор. чеш.

10) Від Громади в Оден-ле-Ти-
ші (Франція) — 230 фр. фр.

11) Від п. Олексієва — 20 фр. фр.

12) Від Громади в Шалоні на
Соні (Франція) — 48 фр. фр.

13) Від Громади в Омекурі
(Франція) — 203 фр. фр. 25 сан.

14) » — 872 фр. фр. 80 с.

15) Від п. Отця Петра Білона
з Канади — 2 доляра.

16) Від Громади в Ліоні —
430 фр. фр.

17) Від п. Якимчука — 50 фр. фр.

18) Від п. п. Миколи й Олексан-
дра Світличних — 7 доларів.

19) Від п. Кузіва — 2 доляра.

20) Від п. Окатога — 20 фр. фр.

21) Від Громади в Ромба (Фран-
ція) — 155 фр. фр.

22) Від п. Дзюби — 60 фр. фр.

Разом Комітет одер-
жав — 2901 фр. фр. 05 сан.; 500
кор. чеш.; 115 белг. фр.; 16 до-
лярів.

Всі вищезазначені гроші були
передані через Редакцію тижнев-
ника «ТРИЗУБ» та через окремих
осіб скарбникові парижського Ко-
мітету. Крім того значна частина
пожертв надсилалась не до Ко-
мітету, а до Родина С. В. Петлюри
через Редакцію «Тризуба», а часом
й безпосереднє; ці гроші через
рахівництво парижського Ко-
мітету не проходили.

Голова Комітету: О. Удовиченко
Скарбник: Е. Мешковська.
В. обов. Секретаря М. Шульгин.

Бібліографія'

Ген. Петрів «До проб-
леми сучасної армії».

«Супільство». ІІІ-ІV.

Прага 1926 р.

Перебуваємо на еміграції пів-
десятка років...

Українська еміграція, займаю-
чись критичним переглядом ми-
нулого (обов'язкове завдання
кожної еміграції) і створенням
нових шляхів, для переведення не
завершених змагань, майже цілком
минає одне з головних питань.
По за однією спробою видання
восьмого журналу, та одного-двох
невеликих творів мемуарного ха-
рактеру, ми не зустрічаємо в на-
шій пресі навіть спроб підняти
справу майбутньої збройної бо-

ротьби, та фахової підготовки до
неї. Це тим більше дивно, що 9/10
всієї еміграції складають військо-
ві, які в своєму числі мають нау-
кових спеціалістів військової спра-
ви.

Не можна ж сумніватись, що
із 100, безумовно, 98 за те, що
нам прийдеться довершувати кон-
кретну політичну комбінацію, в ство-
ренні нашої держави, зброєю. Май-
буття ж збройна боротьба вима-
гатиме не лише бажання боротьби,
а й умівня провадити її, і то про-
вадити відповідно останнім вимо-
гам науки, яка за останній час так
дажеко пішла вперед.

Що ж ми військові знаємо вційга-

лузі і звідки ми могли-б навчатись?

Пропоную переглянути всю емігрантську пресу.

Одиноким відрадным явищем в цьому напрямі можна рахувати спроби генерала Петрова, який в ряди-годи виносить на сторінки преси це актуальне питання. Можна тільки пожалкувати, що остання його стаття «До проблеми сучасної армії в зв'язку з людськими втратами в війні», вміщена в збірникові «Суспільство» кн. III-IV, з фактичними, самоговорючими,

цифровими даними, губиться в масі соціологічних питань, з яких складається весь збірник (в більшості широкій еміграції не доступний).

Булоби багато корисніше виділяти спеціальні військові статті, і ми ще маємо надію, що наші воєнні спеціалісти знайдуть час і можливість, по—за трактуваням політично-громадських тем, зайнятися розробкою питань по своєму прямому призначенню.

М. Г.

РЕБСТР НОВИХ КНИЖОК (ДЛЯ ПРОДАЖУ) В КНИГАРНІ «ТРИЗУБ»

Серія Франка.

Вічний революціонер	3.00
До світла	1.50
Захар Беркут	25.00
З вершин і низин	72.00
Каменярі	2.00
Маніпулянтка	12.00
Матеріяли до історії Коліївщини	3.50
Основи суспільности	23.00
Панські жарти	9.00
Перехресні стежки	35.00
Учитель	5.00
Возняк. Життя і значен. Ів. Франка	3.00
Лозинський. Іван Франко	4.50
Людкевич. Вічний революціонер	15.00
Ярославенко Є. Журавлі	10.00
» » Кантата (ноти)	4.50
Портрети Франка великі	по 15.00
» » малі	по 4.00
» » листівки	по 1.00
Чикаленко. Е. Спогади	35.00
Колірові листівки	по 0.80

КАТАЛЬОГ КНИГАРНІ «ТРИЗУБ» НА 1 ВЕРЕСНЯ Б. Р.

В. СТАРИЙ.	Слов'янські народні казки	5.00
»	Близький світ	4.00
»	Нечиста сила	4.00
РЕПЕРТУАР ДІТОЧОГО ТЕАТРУ.	Лісове свято	2.25
»	Зустріч	2.25
»	Русалка жаба	2.25
БР. ГРІМ.	Казки 1 час.	4.50
»	» 2 »	4.50
ГАУФ.	Казки 1 час.	3.25
»	» 2 »	3.25
БЕРХШТЕЙН.	Казки	4.50
АРАБСЬКІ КАЗКИ	Тисяча й одна ніч	4.80
КОРОЛІВ.	Чмелик	40.00
Т. ШЕВЧЕНКО.	Кобзарь	35.00
»	Три поеми	8.00
»	Назар Стодоля	3.50
КОЦЮБІНСЬКИЙ	(Пе-Коптьєр, Посол від чорного царя, Відьма)	8.00

ВИННИЧЕНКО.	Босяк т. 9	8.50
»	Хочу, т. 11	9.00
»	Божки, т. 8	9.00
ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІСНИК за червень, липень і серпень		7.00
СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК, число присвячене пам'яті С. Петлюри ..		4.00
КАЛЕВАЛА, Финська народна епопея		7.20
МИХ. ГРУШЕВСЬКИЙ Всесвітня історія ч. 2		6.25
»	» » ч. 1	4.50
МОД. ЛЕВИЦЬКИЙ. Україн. граматика		20.00
ЧЕПІГА. Аритмет. правила для почат. шкіль		2.00
БІБЛІЯ		10.00
ЄВАНГЕЛІЄ		30.00
ТОМА КОМПІЙСЬКИЙ Наслідкування Христа		10.50
БІБЛІОГРАФІЯ. Василь Доманицький		9.20
ЛИТВИЦЬКИЙ. Сучасне становище сільс. господ. кооперації на Рядянській Україні		12.00
ЗБІРНИК. Укр. сільс. господ. кооперація		32.00
АНТОНОВИЧ. Олекс. Мурашко. Майстрі Укр. Мистецтв ..		4.50
РУТКОВСЬКИЙ. В. Похитонів		4.50
ТАБОР. Военно-науковий журнал		4.50
ГАРІК МАСАРІК. Добірні думки		22.00
СУЛЯТИЦЬКИЙ. Нариси з історії революц. на Кубані		40.00
ДМ. ДОРОШЕНКО. Мої спомини про недавнє минуле в 4 кн. ..		30.00
КАПУСТЯНСЬКИЙ. Похід Укр. армій на Київ-Одесу в 1919 р. частина 3		35.00
МИХ. ДРАГОМАНІВ. Політичні пісні Укр. народу	компл.	18.00
ЛЬВІВ. Провідник по Львову		11.50

З М І С Т.

— Париж; неділя 26 вересня 1926 р. — ст. 1. — Ч и к а л - б е й. Самостійність чи соборність? — ст. 4. — Г. Ш у г а й. Кінець демагогії — ст. 8. — O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 11. — С в і й. Лист з Лівобережжя — ст. 15. — Ст. С і р о п о л к о. Лист до редакції — ст. 17. З судової справи — ст. 20. — Ще один факт — ст. 23. Х р о н і к а. — З Великої України — ст. 24. — З преси про вбивство С. Петлюри — ст. 27. — В Галичині — ст. 28. — З емігрантського життя — ст. 28. — У Франції — ст. 28. — Бібліографія М. Г. — ст. 30.

ДМИТРО ДОНЦОВ

НАЦІОНАЛІЗМ, ст. 225 і ІХ. Вид. «Нове Життя» Львів. 1926. Ціна золотих польських 4. 80. Замовляти у видавця: Львів. А. Окпиш. Кадецька 4, або в Книгарні Наукового Товариства: Ринок, 10.

З голосів преси: «... книжка Донцова може зробити епоху в нашому житті. Мовчати про таку книжку — непростимий гріх перед нашою історією, перед дітьми і дітьми дітей наших». («Новий Час» Львів. 13. 6.).

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII.
 Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boîte post. № 15. Paris XIII.
 Редагує—Комітет. Адміністратор: *Іл. КОСЕНКО.*
 Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzain.